

Filosofía para Nenas e Nenos: a madurez dun proxecto pedagóxico

REVISTAGALEGA
DE EDUCACIÓN
PUBLICACIÓN DE NOVA ESCOLA GALEGA

ISSN: 1132-8932

Páx. 14-15

Félix García Moriyón

Coordinador do Grupo de Investigación Níaiá (www.niaia.es)

Profesor honorario do Dpto. de Didácticas específicas da UAM

felix.garcia@uam.es

Hai cincuenta anos, Matthew Lipman publicaba un relato filosófico anovador, *O descubrimento de Harry*: un grupo de nenos duns 11 anos compartía discusións filosóficas relacionadas con asuntos da vida cotiá. O novidoso da proposta era sobre todo o feito de que nenos desa idade fixesen filosofía dese nivel. Pouco despois, Lipman, xunto con Anne Sharp e Frederick Oscanyan, publicaban *Investigacións Filosóficas*, un manual para axudar ao profesorado a empregar o relato como recurso didáctico nas aulas. Convertían así unha idea orixinal nunha sólida proposta pedagóxica que

sintonizaba cunha longa tradición, case que nunca maioritaria, da educación occidental.

Hai 34 anos, en 1985, en Madrid, celebrábase o primeiro congreso español de ensinanza da filosofía. Máis de 300 persoas xuntábanse na Facultade de Filosofía da UCM para compartir e, sobre todo, anovar o modelo de ensino da filosofía. Era o momento da gran renovación pedagóxica provocada pola recuperada democracia. Mathew Lipman era un dos profesores invitados pola SEPFI, sociedade organizadora. Para ser sincero, a súa intervención pro-

vocou máis ben un forte rexeitamento: nenos facendo filosofía? Que despropósito! E aínda por riba presentado por un profesor dos Estados Unidos de América, país moi pouco valorado filosoficamente.

Algúns profesores, non obstante, quedamos ilusionados coa proposta e formamos un pequeno e informal grupo de contacto para intercambiarmos ideas e experiencias. Tras unha estancia dun ano na sede do Institute for the Advancement of Philosophy (IAPC), dirixido por Lipman e Sharp, en setembro de 1987 organizei o primeiro curso de formación en Filosofía para Nenas e Nenos noutro congreso da SEPFI e algún máis nos meses seguintes. En xullo de 1988 celebramos un curso máis longo coa presenza de Ann Sharp, curso que pode ser considerado como o nacemento dun grupo de profesores sólido e entusiasta, case que todos de secundaria e de filosofía. Pouco despois, en 1991, en Albacete, fundamos a *Asociación Centro de filosofía para Niños de España*.

Nos Estados Unidos a proposta foi medrando lenta pero firmemente, ao sintonizar con importantes movementos de renovación pedagóxica e en especial con toda unha corrente que se tomaba en serio a formación do pensamento crítico na escola. A proposta de Lipman-Sharp atopaba algunha resistencia por saltar o modelo de desenvolvemento cognitivo proposto por Piaget, que era o dominante: nenos e nenas razoaban xa moito antes dos 11 anos.

En España a proposta medrou lentamente. Moi ao principio, un problema básico era que quen ensinaban filosofía en bacharelato non vían nada claro que os nenos puidesen facer filosofía e quen ensinaban en infantil e EXB sabían pouco de fi-

losofía e tamén estaban máis atados ao modelo de Piaget. Por outra parte, os movementos de renovación pedagóxica, que promovían enfoques educativos moi próximos á Filosofía para Nenas e Nenos, miraban con receo o último invento procedente de USA.

Pois ben, nas décadas que pasaron dende 1968 (Lipman) ou 1987 (inicio en España) ata agora, hai un feito claro: a proposta educativa de FpN está plenamente consolidada case en todo o mundo, incluída España. Quere isto dicir que a academia filosófica xa admite, case unanimemente, que os nenos poden facer filosofía e que é bo que o fagan, aínda que segue a haber un sector importante que considera que antes dos 16 anos non ten moito sentido. Lembremos, por exemplo, como o profesorado de filosofía se leva mobilizado pola desaparición parcial da Historia da Filosofía, pero non ten amosado entusiasmo ningún porque estea presente no ensino da materia de Valores Sociais e Cívicos dende 1º de Primaria, aínda que como alternativa á Relixión.

Este recoñecemento da academia filosófica é importante, pero non é o máis relevante. Tamén a UNESCO amosou publicamente o seu apoio á presenza da filosofía en todo o período da educación formal obrigatoria. O que si é importante é que a proposta ten aceptación ampla entre o alumnado, que case que na súa totalidade valora positivamente a experiencia de manter diálogos filosóficos nas aulas. E ademais ten igualmente aceptación nos ámbitos de educación non formal, sendo moitas as experiencias que se realizan no marco de actividades extraescolares e das que se ofertan en fins de semana e vacacións.

O feito é que o proxecto goza de boa saúde: unha potente rede de formadores de profesorado agrupados en torno a unha serie de Centros de Filosofía para Nenas e Nenos; numerosos recursos didácticos, á parte do fundacional do IAPC (integramente publicado en España), que ofertan materiais diversos para tódalas idades; numerosos cursos de formación para profesorado de primaria e secundaria; abondosa investigación psicolóxica e pedagóxica que amosa que os estudantes que seguiron clases de Filosofía para Nenas e Nenos melloran de xeito significativo as súas competencias cognitivas e afectivas.

Queda moito por facer: hai aspectos prácticos e teóricos que precisan ser mellorados e hai correntes diversas que van abrindo novos camiños, polo momento todas elas cun aire de familia moi claro, aínda que con discrepancias notables. Pero o fundamental está claro: facer filosofía con nenos e nenas nas aulas é unha actividade intrinsecamente gratificante e positiva para o profesorado e o alumnado, e contribúe á mellora do desenvolvemento integral dos estudantes, algo moi positivo para o sistema educativo e a sociedade da que este sistema forma parte. ■